

28 noyabr - 11 dekabr 2019-cu il

Azərbaycanın Dövlət Büdcəsi davamlı və keyfiyyətli inkişaf xidmət edir

...Gələcək ilin büdcəsi həm sosial yönümlü, həm də investisiya yönümlü olmalıdır. Biz gələcək il də ciddi sosial proqramlar icra edəcəyik, əhalinin yaşayış səviyyəsini yaxşılaşdırmaq üçün önəmli addımlar atılacaq, infrastruktur layihələrinin icrası ilə əlaqədar kifayət qədər vəsaitimiz olmalıdır.

İlham Əliyev

İslahatların dərinləşməsi və sistemli aparılması keyfiyyətli inkişaf imkanlarını genişləndirir

Dünyada, ölkəmizdə bir çox zaman hadisələrlə yadda qalan 2019-cu il artıq sona yaxınlaşmaqdadır. Ötən bu dövr ərzində Azərbaycan, sözün əsl mənasında, inkişaf, tərəqqi, çiçəklənmə baş verməkdədir. İlin əvvəllərindən, yanvar-fevral aylarından daha da geniş vüsət alan islahatlar prosesi ölkə həyatının bütün sahələrinə sirayət edib. Bütün istiqamətlərdə - siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni sahələrdə islahatlar prosesi daha da dərinləşməkdədir. Bunu da təkcə biz iddia etmirik, söyləmirik, bunu nüfuzlu beynəlxalq qurumlar, reyting mərkəzləri, nüfuzlu ekspertlər deyirlər, etiraf edirlər. Konkret olaraq, "Doing Business" hesabatında biz biznes mühitinə görə dünya miqyasında 25-ci yerdəyik. Son hesabatda Azərbaycan yenə də 20 ən inkişafatçı ölkə sırasında yer alıb. Bu yaxınlarda Davos Ümumdünya İqtisadi Forumu yeni hesabat dərc edib. Bu hesabat bir daha onu göstərir ki, Azərbaycanda aparılan islahatlar ardıcıl və sistemli xarakter daşıyır.

Eyni zamanda, bu dövr ərzində Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə mövqeləri daha da möhkəmlənməkdə və genişlənməkdədir. Elə son iki ay ərzində baş verən - Azərbaycanın Türkdillli Dövlətlərin 7-ci Zirvə Görüşünə, həmçinin BMT-dən sonra dünyanın ikinci ən böyük təşkilatı olan və 120 ölkəni özündə birləşdirən Qoşulmama Hərəkatının 18-ci Zirvə Görüşünə yüksək səviyyədə və uğurla ev sahibliyi etməsi deyilənlərə ayıni sübutdur. Azərbaycan 10 il öncə özünün təşəbbüsü və iştirakı ilə yaratdığı Türkdillli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının və 2011-ci ildən əməkdaşlıq etdiyi Qoşulmama Hərəkatının Zirvə Görüşlərinə tarixi ev sahibliyi etməklə həm özünün inkişaf səviyyəsini, tərəqqisini, həm qonaqpərvərliyini və səmimiyyətini, həm də dünyadakı yerini, rolunu və nüfuzunu nümayiş etdirdi. Dünya, beynəlxalq birlik bir daha güclü, dinamik və sürətlə inkişaf yolunda olan, sabitlik və təhlükəsizlik adasına çevrilən Azərbaycana şahidlik etdi, onu bir daha yaxından tanıdı.

Bu Zirvə görüşlərinin reallaşdırılması, Azərbaycan beynəlxalq təhlükəsizliyin təmin olunması - öz əməli addımları ilə növbəti töhfəsini vermiş oldu. Bütün bu nailiyyətlər, heç şübhəsiz ki, bir daha inkişafın Azərbaycan modelinin həyatiliyini ayıni surətdə sübut edir. Son 20 il ərzində Azərbaycan dinamik inkişafı, həyata keçirdiyi irimiqyaslı iqtisadi, sosial layihələrlə öz iqtisadi müstəqilliyini qat-qat möhkəmləndirmiş, beynəlxalq aləmdə nüfuzunu əlverişli dərəcədə yüksəltmişdir.

Dinamik inkişaf, kölgə iqtisadiyyatı ilə mübarizə büdcə gəlirlərinin artmasının əsaslarını möhkəmləndirir. Ölkənin sürətlə və dinamik inkişafı 2019-cu il oktyabrın 15-də ölkə başçısının yanında keçirilən, önəmli çağırışları və məsələləri ilə yadda qalan son iqtisadi müşavirədə də özünün konkret təqdimatları ilə ifadəsində əksini tap-

mış oldu. Müşavirədə də qeyd edildiyi kimi, ölkənin sosial-iqtisadi göstəriciləri dinamikasındakı meyillər müsbətdir. İqtisadi artım təmin olunub. 2019-cu ildə ÜDM-də qeyri-neft sektorunun payı 59,7 faiz təşkil etmişdir ki, bu da 2018-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 3,1 faiz-bənd çoxdur.

Digər tərəfdən əhalinin nominal gəlirlərinin həcmi cari ilin ilk 8 ayında 2018-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 6,4 faiz artaraq 36,9 milyard manata çatmış, əhalinin hər nəfərinə düşən gəlir 5,5 faiz artaraq 3727,8 manat olmuşdur ki, bu da orta hesabla ayda 466,0 manata bərabərdir.

2020-ci ildə ölkədə ÜDM-in real iqtisadi artımı 3,0 faiz olmaqla 83,3 milyard manat, o cümlədən qeyri-neft ÜDM-inin artımı 3,8 faiz olmaqla 54,6 milyard manat proqnozlaşdırılır. Ortamüddətli dövrdə ÜDM-in tərkibində qeyri-neft sektorunun payının 66,8 faizə yüksələcəyi proqnozlaşdırılır. Əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsi üçün həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində iqtisadiyyatın bütün sahələri üzrə ortaaylıq əməkhaqqı səviyyəsinin 2020-ci ildə 15,5 faiz artımı gözlənilir.

Bunlar isə onu göstərir ki, şəxsləndirmə ilə bağlı tədbirlər öz nəticəsini verir. Eyni zamanda, iqtisadi artımın daha da yüksək olması üçün kifayət qədər imkanlar, potensial var və bu potensialdan da maksimum səmərəli şəkildə istifadə edilməlidir. Bununla yanaşı, müşavirədə bu uğurlarla, müsbət göstəricilərlə arxayınlaşmamışın və təhliliyi gözləyən bir çox məsələlərin yerinə yetirilməsi istiqamətində daha ciddi, daha çevik addımların atılmasının vacibliyi vurğulanı, hökumət üzvləri qarşısında bu yöndə ciddi tələblər, tapşırıqlar qoyuldu. Həmçinin, müşavirə zamanı 2020-ci ilin büdcəsi ilə əlaqədar prinsipial istiqamətlər diqqət mərkəzində oldu.

Çıxışında bu məsələyə geniş yer ayıran Prezident İlham Əliyev dedi: "Hökumət üzvləri artıq neçə vaxtdır ki, işləyirlər. Deməliyəm ki, gələcək ilin büdcəsi həm sosialyönümlü olmalıdır, həm də investisiya yönümlü olmalıdır. Biz gələcək il də ciddi sosial proqramlar icra edəcəyik, əhalinin yaşayış səviyyəsini yaxşılaşdırmaq üçün önəmli addımlar atılacaq, infrastruktur layihələrinin icrası ilə əlaqədar kifayət qədər vəsaitimiz olmalıdır. Ancaq gələcək ilin xərclərinə biz çox böyük diqqətlə baxmalıyıq və burada şəffaflıq tam təmin etmək üçün hökumət görək təkliflər versin və tezliklə, ilin sonuna qədər bu təkliflərə baxılacaq".

Millət vəkiliyərinin təklif və tövsiyələri dinlənilib. Büdcə sistemi haqqında qanuna müvafiq olaraq 2020-ci ilin dövlət büdcəsi ali qanunvericilik orqanlarına vaxtında təqdim edilmiş sənəd kimi bütün komitələrdə iqtisadi strukturların rəhbər işçiləri və mütəxəssislərin iştirakı ilə ətraflı müzakirə edilmiş və plenar iclasda tövsiyə edilmişdir.

Milli Məclisin üç gün davam edən plenar iclaslarında Dövlət büdcəsinin 2020-ci il üçün layihəsinin ciddi müzakirəsi aparılmış,

Akademik
Ziyad Səmədzadə,
Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin
İqtisadi siyasət, sənaye və
sahibkarlıq komitəsinin
sədri

edilən təkliflər və tövsiyələr hökumət tərəfindən baxılmış, bəzi büdcə göstəricilərində müvafiq dəyişikliklər edilmişdir. Bununla yanaşı, müzakirələrdə iqtisadi inkişafın sürətlənməsi, regionlarda emal müəssisələrinin yaradılması, büdcə vəsaitlərindən səmərəli istifadə olunması barədə fikirlər də səsləndirildi.

2020-ci ilin dövlət büdcəsinin gəlirləri 24134 milyard manat olmaqla 2019-cu ilin təsdiq olunmuş proqnozuna nisbətən 14,2% və ya 966,5 milyon manat çox müəyyən edilmişdir. 2018-ci ilin icrasına nisbətən artım 7,2% və ya 1,625 milyard manat təşkil etmişdir (cadval 1).

	2018 fakt	2019 proqnoz	2020 proqnoz	2019-cu ilin proqnozu ilə 2020-ci ilin proqnozunun müqayisəsi	
				Fərq (+/-)	faiz
Gəlirlər	22508,9	23168,0	24134,5	966,5	4,2
Xərclər	22731,6	25190,0	26884,7	1704,7	6,7
Büdcə kəsiri	-222,7	-2022,0	-2760,2	738,2	-36,5

2020-ci ilə proqnozlaşdırılan dövlət büdcəsinin gəlirlərinin 56,1 faizi və ya 13530,0 milyon manatı neft sektorunun, 43,9 faizi və ya 10604,5 milyon manatı qeyri-neft sektorunun payına düşür. 2019-cu ilin təsdiq olunmuş proqnozu ilə müqayisədə neft sektorunun gəlirləri 170,3 milyon manat və ya 1,2 faiz az, qeyri-neft sektorunun gəlirləri isə 1136,8 milyon manat və ya 12,0 faiz çoxdur.

Qeyri-neft sektoru üzrə büdcə gəlirlərinin 53,7 faizini və ya 5695,0 milyon manatını vergi orqanlarının xətti ilə daxilolmalar, 37,7 faizini və ya 4000,0 milyon manatını gömrük orqanlarının xətti ilə daxilolmalar, 8,6 faizini və ya manatla ifadə olunan 909,5 milyon manatını isə digər gəlirlər təşkil edir. Bu barədə bir qədər ətraflı.

Qeyd edilməlidir ki, həyata keçirilən iqtisadi, sosial siyasətə uyğun olaraq dövlət büdcəsinin tə-

görü müstəqil Azərbaycanın tarixində ən böyük büdcədir. Milli Məclisdə müzakirələr zamanı xüsusi olaraq vurğulandı ki, ölkənin dövlət büdcə layihəsi qəbul edilmiş beynəlxalq standartlara uyğun olaraq tərtib olunur, büdcə zərfinə daxil olan sənədlər "Büdcə sistemi haqqında" Qanuna müvafiq olaraq Milli Məclisdə kifayət qədər ətraflı müzakirə edilir və səslənən təkliflərə münasibət bildirilir. Qanun layihəsi də özünün geniş əhatəliyi, keyfiyyəti ilə fərqlənərək ölkənin iqtisadi, sosial həyatının bütün əsas istiqamətlərini əhatə edir.

Vergi sistemində aparılan köklü islahatlar büdcə gəlirlərinin artma-

sı üçün möhkəm əsas yaratmışdır. 2019-cu ilin 9 ayı ərzində ÜDM-in nominal artımı 1,2% (o cümlədən qeyri-neft sektoru üzrə 7,6%) olduğu halda, vergi daxilolmalarının artım tempi 5,7% (o cümlədən, qeyri-neft sektoru üzrə 12,6%) təşkil etmişdir. 2019-cu ilin müvafiq dövründə proqnoz icrası ümumilikdə 104,9%, o cümlədən neft sektoru üzrə 95,9%, qeyri-neft sektoru üzrə 109,5% yerinə yetirilmişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə isə 2018-ci ilin 10 ayı ilə müqayisədə 2019-cu ilin müvafiq dövründə vergi daxilolmaları 12,3% artaraq 4 424,9 milyon manat təşkil etmişdir. Müsbət meyillərdən biri də odur ki, uçot sahəsində şəffaflaşma prosesi genişlənir. Cəmi aktiv ƏDV ödəyicilərinin sayı 1 yanvar 2019-cu il ilə müqayisədə 1 noyabr 2019-cu il tarixə 32,9% artaraq 23, 994 min təşkil etmişdir (diqram 1).

Diyqram 1

tibi də ildən-ilə təkmilləşir, onun Azərbaycan dövlətinin möhkəmlənməsində, iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində rolu əvvəlki illərlə müqayisədə qat-qat yüksəlir. Vurğulamaq yerinə düşərdi ki, XXI əsrin 20-ci ilinin Dövlət Büdcə layihəsi həcmində

fakturanın dəyəri 65,4%, ictimai işə üzrə dövrüyyə 20,5%, elektrom-qaima fakturanın dəyəri isə 38,8% artmışdır.

Alkoqollu içkilər üzrə 2018-ci ilin 9 ayı ilə müqayisədə 2019-cu ildə istehsalın həcmi 14,8%, bəyan edilən dövrüyyə 50,2%, o cümlədən aksiz vergisi üzrə ödəniş 2,1 dəfə artmışdır. Tütün istehsalçıları üzrə müqayisə edilən dövrdə istehsalın həcmində 4,7 dəfə, bəyan edilən dövrüyyə 13,7 dəfə, ödənişdə isə 18,1 dəfə, o cümlədən aksiz vergisi üzrə ödənişdə 27,1 dəfə artım qeydə alınmışdır. Tütün məmulatları üzrə istehsa-

01.01.2019-cu il tarixə 623 155 nəfərdən 01.10.2019-cu il tarixə 29,7% və ya 185 203 nəfər artaraq 808 358 nəfər təşkil etmişdir.

Görülən ardıcıl və sistemli tədbirlər nəticəsində vergi ödəyicilərinin dövrüyyələrinin və əmək münasibətlərinin şəffaflaşması trendləri 2020-ci ildə və sonrakı illərdə də davamlı olaçaqdır. Buna əsaslanaraq 2020-ci ildə qeyri-neft sektorundan vergi daxilolmaları üzrə proqnoz 715,0 milyon manat və ya 14,4 faiz artırılaraq 5 695,0 milyon manat həcmində müəyyən olunmuşdur (qrafik 1).

Qrafik 1

lin kəskin artması "Tabaterra" QSC-nin fəaliyyətə başlaması ilə bağlıdır.

Ölkəmizin qarşısında dayanan vəzifələrin bütün səviyyələrdə həlli səmərəli vergi sisteminin müntəzəm inkişafını nəzərdə tutur. Vergilər iqtisadi siyasətin vacib elementidir, dövlətin qoyduğu məqsədlərin uğurla əldə edilməsini müəyyən edir. Bu zaman vətəndaşların, biznesin və dövlətin maraqları balansını saxlamaq vacibdir. Vergilər iqtisadi artımı təşviq etməli, cəmiyyətin ehtiyaclarını ödəməlidir. Son illərin vergi daxilolmalarının artımının əhəmiyyətli hissəsi vergi orqanları tərəfindən yeni yanaşmaların tətbiqi ilə əlaqədardır. Bu fəaliyyət nəticəsində iqtisadiyyatın şəffaflığı artmışdır və biznesin inkişafı üçün daha rəqabətli mühit yaradılması nəzərdə tutulub.

Şəffaflığın artırılması və əmək münasibətlərinin sağlamlaşdırılması.

Ölkənin vergi-gömrük sisteminə rəsmiləşdirilmiş əmək müqavilələrinin sayı artır.

Son illərdə kölgə iqtisadiyyatının azalması istiqamətində görülən işlər öz nəticəsini verir. Bu məsələ ilə bağlı Prezident İlham Əliyev deyir: "Bu ilin doqquz ayında 100 mindən çox əmək müqaviləsi qeydiyyata alındı. Yəni, bu, nə deməkdir? Yəni, bu yüz min insan kölgə iqtisadiyyatında fəaliyyət göstərirdi. Onlar zərflərdə maaş alırdılar. Bəzi hallarda onlara yazılan aşağı maaş reallığı əks etdirmirdi. Bu, bizim iqtisadiyyatımızı təhlükə altına qoyur. Bir də ki, bu insanlar gələcəkdə pensiyaya çıxacaqlar. Bəs, onların pensiya haqqı nəyin hesabına hesablanacaq? Ona görə mən, o cümlədən müddə ilə işləyən vətəndaşlara da üz tutub deyirəm: bu işlərə baş qoşmayın. Əgər hansısa sahibkar sizə tutacaq ki, 500 manat maaş versin və onun 250 manatını rəsmi qaydada versin, siz buna razı olmayın. Çünki sabah pensiya almayacaqsınız. Sosial sığorta problemi olacaq".

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən verilən məlumatla əsasən, rəsmiləşdirilmiş əmək müqavilələri ilə işçilərin sayı 2019-cu ilin 10 ayı ərzində 141 min və ya 10,1% artmışdır. Əməkhaqqı fondu 17,5% artaraq 5 565,2 milyon manat, o cümlədən orta aylıq əməkhaqqı 11,1% artaraq 617,7 manat təşkil etmişdir.

Qeyri-dövlət sektoru üzrə əməkhaqqı kart sahiblərinin sayı

Vergi məəcəlləsinə bir çox zəruri dəyişikliklər nəzərdə tutulmuşdur ki, bunlar da ölkədə sahibkarlıq mühitinin daha da yaxşılaşmasına, real sektorun inkişafına yönəlmişdir.

"Vergi Məcəlləsinə təklif edilən dəyişikliklərin məqsədləri və iqtisadi hədəfləri əsasən aşağıdakı istiqamətləri əhatə edir: Ədalətli rəqabətin şərti olan bərabər və şəffaflıq mühitinin təmin edilməsi;

- Yalan əqd bağlayaraq əmtəəsiz əməliyyatlar aparan vergi ödəyicilərinə qarşı mübarizənin aparılması;

- Riskli vergi ödəyicilərinə nəzarətin gücləndirilməsi;

Vergidən yayınma hallarına qarşı mübarizənin gücləndirilməsi.

ƏDV inzibətçiliyinin təkmilləşdirilməsi: ƏDV-ninkassa metodu əsasında hesablanmasın; Sahibkarların inzibətçilik yükünün azaldılması və sahibkarlıq fəaliyyətinin təşviq edilməsi; Sosial xarakterli güzəştlər vasitəsilə əhalinin maliyyə (vergi) yükünün azaldılması; Sahibkarlıq subyektlərinin vergi yükünün azaldılması; Vergitutma bazasının genişləndirilməsi; Beynəlxalq vergitutma və məlumat mübadiləsi üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsi.

Heç şübhəsiz, bütün bu dəyişikliklər ölkənin maliyyə imkanlarının, sosial müdafiə sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin maliyyə əsaslarını möhkəmləndirəcək, qeyri-neft sektorunun inkişaf imkanlarını genişləndirəcəkdir.

Eyni zamanda, vergi ödəyiciləri ilə vergi orqanları arasında qarşılıqlı etimada əsaslanan münasibətlərin inkişaf etdirilməsinin və könnüllü əmələmə səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün əlverişli mühit formalaşdırılacaqdır.

Büdcə gəlirlərinin formalaşmasında Dövlət Gömrük Komitəsi xətti ilə daxilolmalar mühüm rol oynayır. Son 2 ildə Dövlət Gömrük Komitəsində həyata keçirilən tədbirlər - ölkədə şəffaf biznes mühitinin formalaşdırılması, gömrük ödənişlərindən yayınma ilə mübarizənin daha da gücləndirilməsi, gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi, innovativ metodların tətbiqinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi baxımından elektron xidmətlərin sayının artırılması, dövlət büdcəsindən yayınma hallarının qarşısının alınması Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən proqnozlaşdırılan illik büdcə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsini, əlavə olaraq 2 milyard manata yaxın gömrük

Azərbaycanın Dövlət Büdcəsi davamlı və keyfiyyətli inkişafa xidmət edir

ödənişlərinin toplanmasını təmin etmişdir (diqram 2).

İl sektorun inkişafı, eləcə də əlavə dəyərini davamlı artımını tələb

Bu barədə Prezident İlham Əliyev deyir: "Bizim neft satışından əldə etdiyimiz gəlirlər artır. Əlbəttə, bu gəlirlər çox şəffaf şəkildə Dünya Neft Fondunda cəmləşir. Bu həm bizim maliyyə sabitliyimiz üçün lazımdır, həm də bu vəsaiti gələcək nəsillərə əmanət kimi saxlamalıyıq. Ancaq bununla bərabər, ölkə qarşısında duran təcili, təxirəsalınmaz tədbirlərin görülməsi üçün, əlbəttə ki, bu imkanlardan istifadə etməliyik".

"Əsrin müqaviləsi" və sonra imzalanan neft müqavilələri dövlətimizin iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etmək üçün güclü vasitə kimi çıxış etdi. Bu vasitəni müstəqil Azərbaycan dövləti müəyyənləşdirdi. Ona görə də bəzən səslənən "lənətli neft dolları", "holland" sindromu kimi fikirləri Azərbaycana aid etməyin, neft amili hesabına görülən irimiqyaslı işləri qiymətləndirməməyi, yanlış, milli mənafeələrimizə xələl gətirən baxışların heç bir əsası yoxdur.

həssaslıqla yanaşılmalı, burada tələskənliyə yol verilməməli, ilk növbədə, Avropanın enerji təhlükəsizliyində fəal iştirak edən Azərbaycan dövlətinin milli maraqları əsas götürülməlidir (diqram 4).

büdcəsində neftin 1 barelinin qiyməti 60 dollar götürüldü. Real qiymət düşdü ki, hökumət və parlament düzgün qərar qəbul etmişdir. Belə ki, neftin 1 barelinin qiyməti 2019-cu ilin 9 ayında 67,9 dollar olmuşdur

şərtləri qanə etməyə, onda, əlbəttə ki, heç bir kontraktın imzalanmasından söhbət gedə bilməz. Eyni zamanda, Azərbaycan dövlətinin maraqları da tam şəkildə təmin edildi. Bu gün kontraktın icrasının nəticəsi olan yeniləşən, müasirləşən, güclənən Azərbaycan bu sözlərinin əyani sübutudur."

Büdcə xərclərinin və onun nəticəliyinin artması diqqət mərkəzindədir

Ölkə iqtisadiyyatını son 25 ildə xarakterizə edən başlıca göstəricilərdən biri bir nəfərə düşən büdcə xərclərinin artırılmasıdır. 2020-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində adambaşına düşən büdcə xərcləri 2645 manat təşkil edir ki, bu da 2015-ci ilə müqayisədə 832 manat və ya 1,5 dəfə çoxdur. 2000-ci ilə müqayisədə (106 ABŞ dolları) bu artım 14,7 dəfə çox deməkdir. 2020-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində büdcə xərclərinin 2016-cı ilə nisbətən 1,5 dəfə artırılması, ÜDM-də xüsusi çəkisinin 32,3%-ə çatdırılması nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da 2019-cu ilə nisbətən 1723,7 milyon manat və ya 6,8% çoxdur. Bu, kifayət qədər yüksək rəqəmdir və ölkənin davamlı inkişafının maliyyə əsaslarını möhkəmləndirməyə xidmət edir.

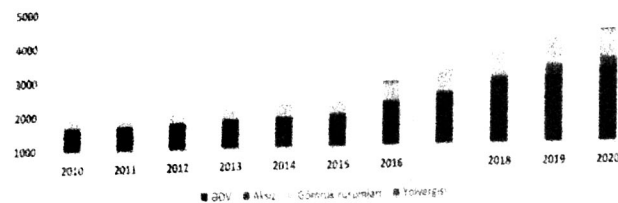
Aparılan araşdırmalar sübut edir ki, adambaşına düşən büdcə gəliri, həm də büdcə xərclərinin artması prosesi davam etməlidir ki, bu da ölkəmizin dünyada keyfiyyətli inkişaf göstəricilərinə daha layiq mövqə tutması üçün çox vacibdir.

Sosial yönümlü bazar iqtisadiyyatı quran ölkədə dövlət büdcəsinin əsas parametrlərinin müsbət meyillərinin qorunması daim diqqət mərkəzində olmalıdır.

Ölkələr üzrə büdcə xərclərinin ÜDM-də rolu müxtəlifdir. Amma burada bir cəhət də nəzərə alınmalıdır. İnkişaf səviyyəsi yüksək olan ölkələrdə dövlət sektoru ilə yanaşı, özəl sektor da elmin, təhsilin, səhiyyənin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayır. Ümumiyyətlə, dövlət büdcə xərcləri ilə iqtisadi inkişaf, iqtisadi artım arasında nisbətən sistemli təhlili ciddi araşdırmalar, vaxtilə formalaşmış iqtisadi baxışların bu günün realıqları baxımından qiymətləndirilməsini tələb edir. Vacib məsələlərdən biri də odur ki, perspektiv inkişaf problemlərinin həllində proqnozlaşdırma metodlarından istifadə edilməsi çox vacibdir. Azərbaycan da formalaşmış iqtisadi potensial, strateji planlaşdırma və proqnozlaşdırma üçün əlverişli şəraitin yaranması iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliyinin yüksəldilməsi istiqamətində atılan addımların, iqtisadi inkişaf ilə dövlət büdcəsinin artımı arasındakı əlaqənin daha səmərəli olması imkanlarını genişləndirir. Heç şübhəsiz ki, 2020-ci ildə dövlət büdcəsinin cari xərclərinin xüsusi çəkisi 64,2% və ya 17,2 milyard manat (2019-cu ilə nisbətən 4887 milyon manat və ya 3,95% çox) təşkil edəcəkdir ki, belə bir artım son 10 ildə ən yüksək hədd hesab edilir.

Dövlət büdcəsinin sosial yönümlülüğü artır
Cari xərclərin əsas maddəsi müdafiə olunan xərclər hesab edilir (əməyin ödənişi, pensiya və müavinətlər, ərzaq xərcləri, dərman xərcləri). Belə ki, 2019-cu ilin mart və sentyabr aylarında əməkdaşların, pensiyaların, sosial müavinətlərin və təqaüdlərin artımını nəzərdə tutan 2 mərhələ üzrə sosial paketlər təsdiqlənmişdir. Qeyd etməliyik ki, minimum əməkhaqqının 130 manatdan 250 manata, eləcə də minimum

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən dövlət büdcəsinə təmin edilən gəlirlərin dinamikası

Diqram 2

Aparılan islahatlar nəticəsində sərhəd-keçid prosedurlarının sadələşdirilməsi, "Bir pəncərə" və "Yaşıl dəhliz" prinsiplərinin tətbiqi nəticə etibarilə ticarətin asanlaşdırılmasına, eyni zamanda, tranzit yüklərinin daşınmasının sürətləndirilməsinə öz müsbət təsirini göstərir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Yaşıl dəhliz" prinsiplərindən istifadə qaydalarına dair imzalandığı 2018-ci il 21 dekabr tarixli fərmanın icrasına cari ilin 1 fevral tarixindən başlanmış, həm idxal, eyni zamanda, ixrac əməliyyatları ilə məşğul olan 500-dən çox biznes subyektlərinə "Yaşıl dəhliz"dən istifadəyə icazələr verilmişdir.

Görülən tədbirlər nəticəsində 2018 və 2019-cu illər ərzində dövriyyəsi qadağan olunmuş və qara bazarda satış dəyəri 100 milyon dollarla ölçülən, ümumi çəkisi 2 tona yaxın narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinin, eyni zamanda, istehlak bazasında həqiqi rəqabətə səbəb ola biləcək kontrafakt malların dövriyyəsinin qarşısı alınmışdır.

Mövcud halda kölgə iqtisadiyyatı və qanun pozuntularına qarşı mübarizə tədbirlərinin daha da gücləndirilməsi Dövlət Gömrük Komitəsinin xidməti fəaliyyətinin əsas prioritet hədəfləri kimi müəyyənləşdirilmiş və bu istiqamətdə konkret tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur.

Bütün bunlar 2020-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində nəzərdə tutulan tapşırıqların yerinə yetirilməsini təmin edəcəkdir.

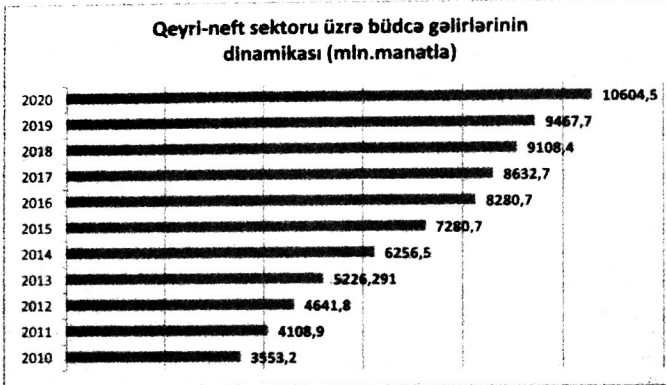
Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi üzrə daxilolmaların proqnozu ÜDM-in 4,8 faizi həcmində olmaqla 4000,0 milyon manat nəzərdə tutulur ki, bu da 2019-cu ilin proqnozundan 298,0 milyon manat və ya 8,0 faiz çoxdur.

Ölkə qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri demografik inkişaf ilə iqtisadi inkişaf arasında qarşılıqlı əlaqə və asılılığın təmin edilməsidir. Bu məsələdə iqtisadi strukturların diqqət mərkəzində olmalıdır. Respublikamız müstəqillik əldə etdikdən sonra iqtisadiyyatın idarə edilməsində bir sıra çətinliklərə üzləşsə də, tədricən onların aradan qaldırılması, daha dəqiq desək, xeyli dərəcədə azaldılmasına nail olmuşdur. Bu baxımdan bir sıra vacib əhəmiyyət kəsb edən proqramların, xüsusilə də regional inkişaf proqramlarının hazırlanması müsbət addım kimi qiymətləndirilməlidir.

Bəzi beynəlxalq qurumlar tövsiyə edirlər: ölkə iqtisadiyyatını şaxələndirmək üçün yeni model tətbiq edilməli və bu model xarici tələbə yönəlməli, global və regional integrasiya imkanlarından istifadə edilməlidir... Tabii ehtiyatlara əsaslanan iqtisadiyyatdan daha şaxələndirilmiş istehsal strukturu olan iqtisadiyyata uğurlu keçid edən ölkələrin təcrübəsindən çıxarılan mühüm dərslər odur ki, bu keçid rəqabətə davam-

edir. Daxili bazara yönələn cəhdlərin uğursuz olduğu görünür.

Bela yanaşmada müsbət cəhətlər olsa da, "daxili bazara yönələn cəhdlərin uğursuz olduğu görünür" fikri ilə razılaşa bilmərik. Ölkənin daxili tələbatının yerli istehsal hesabına ödənilməsi dərəcəsini artırmaq, yüz minlərlə yeni iş yerləri yaratmaq imkanları var və onlardan istifadə edilməlidir (diqram 3).

Diqram 3

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev demişdir: "Bizim əsas vəzifəmiz qeyri-neft sektorunu inkişaf etdirmək və məşğulluğu artırmaqdır. Bunun da çox sadə səbəbi var. Müstəqillik günündən bu günə qədər Azərbaycan əhalisi təxminən 3 milyon artıb. Bu, həm böyük üstünlüyümüzdür, böyük sərvətimizdir, eyni zamanda, ölkə iqtisadiyyatına, o cümlədən infrastrukturura və sosial infrastrukturura böyük yüküdür. Yeni məktəblər, yeni uşaq bağçaları tikilməlidir, yeni yollar çəkilməlidir və s."

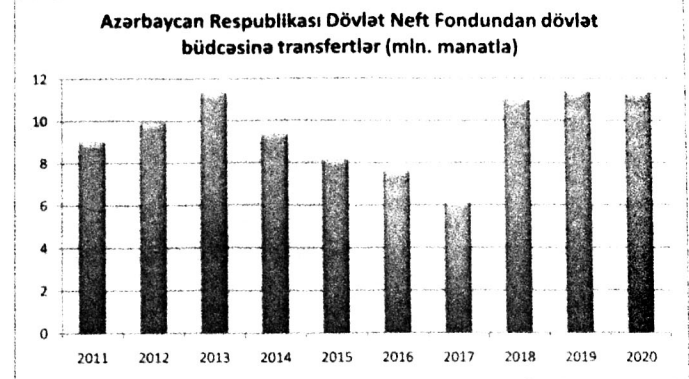
Neft Fondunun vəsaitlərindən istifadənin səmərəliliyi artırır Qeyd etmək lazımdır ki, Neft Fondunun yaradılması, onun vəsaitlərindən istifadə ilə bağlı düşünülmüş strategiyaların seçilməsi nəticəsində müstəqilliyin ilk illərində dövlət xəzinəsi boş olan, ağır şərtlərlə bərc alan bir dövlət bu gün qızıl-valyuta ehtiyatlarına görə dünyanın aparıcı ölkələri arasındadır.

Bəzən dövlətimizin uğurlarını qiymətləndirməyənlər tərəfindən səslənən "holland sindromu, lənətlənən neft dolları" kimi fikirləri Azərbaycana aid etmək, Neft Fondu hesabına görülən irimiqyaslı işləri qiymətləndirməmək kimi yanlış, milli mənafeələrimizə xələl gətirən baxışların heç bir əsası yoxdur. Onlar unudurlar ki, dövlət Neft Fondunun vəsaitlərinin bir hissəsi Dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş vacib xərclərin ödənilməsinə yönəldilir ki, bu da bütövlükdə ölkəmizin iqtisadi gücünün artmasını, global miqyaslı layihələrin fəal iştirakçısına çevrilməsini təmin etmişdir. Onu da qeyd etmək kifayətdir ki, Azərbaycan dövlətinin inkişafı üçün əhəmiyyət kəsb edən fundamental Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Şahdəniz, Şimal-Cənub dəhlizi, Bakı-Tbilisi-Qars kimi bir sıra sosial layihələr Neft Fondunun vəsaitləri hesabına reallaşmışdır.

Prezident İlham Əliyev andıçmə mərasimində demişdir: "Biz ətrafda baş verən hadisələrə baxırıq, izləyirik, dünyada baş verən hadisələrə biganə qalmırıq. Görürük, ölkələrdə ki, iqtisadi müstəqillik yoxdur, ölkələr şantaj obyektinə çevrilir, ölkələrə təzyiqlər göstərilir və o təzyiqlər nəticə verir. Ölkələr, demək olar ki, xahiş edən ölkələr sırasındadır. Azərbaycan heç kimdən heç nə xahiş etməmişdir, etmir və etməyəcəkdir. Biz müstəqil siyasət aparırıq. Müstəqil siyasətin təməlinə iqtisadi müstəqillikdir. İqtisadi müstəqilliyin yaradılması mənim üçün Prezident kimi ən vacib məsələlərdən biri idi. Çünki mən 10 il bundan əvvəl çox yaxşı başa düşdüm ki, əgər biz buna nail olmasaq, Azərbaycan gələcəkdə böyük problemlərlə üzləşə bilər. Dünyada ikili standartlar təcürbəsi artıq heç kimə sirr deyildir. Bu barədə daha danışmağa da dəyməz. Çünki bu, bir aksiomdur.

Təsəvvür edin, əgər iqtisadi müstəqilliyimiz olmasaydı, bizə hansı qərarları qəbul edə bilərdik. İqtisadi müstəqillik, güclü ordu potensialı, cəsarətli, birmənalı siyasət, milli maraqlarımızın qorunması – bu amillər bizi problemlərdən qoruyur. Azərbaycan gələcəkdə uğurlu inkişafı üçün bütün bu amillər daha da güclənməlidir".

Heç şübhəsiz ki, Azərbaycanın inkişafı da super dövlətlərin və super qurumların təsirində bu və ya digər dərəcədə məruz qalır və qalacaqdır. Ona görə son 25 ildə əldə edilmiş uğurlara əsaslanaraq Azərbaycan dövləti bundan sonra da özünün milli mənafeələrini qorumaq, milli iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək və müsbət xüsusiyyətlərindən istifadə etməlidir. Bu baxımdan yanacaq-energetika kompleksində hal-hazırda müzakirə olunan liberallaşma və özəlləşdirmə məsələlərinə çox

Diqram 4

2020-ci ildə dövlət büdcəsi gəlirlərinin 47%-i Dövlət Neft Fondundan transfertin, 7875,0 milyon manat və ya 32,6 faizi Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin xətti ilə daxilolmaların, 16,6 faizi Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin xətti ilə daxilolmaların, 3,5 faizi büdcə təşkilatlarının büdcədənəknar daxilolmalarının, 70,0 milyon manat və ya 0,3 faizi isə sair gəlirlərin payına düşür.

Müsbət meyillərdən biri də odur ki, digər maliyyə mənbələrinin artması Dövlət Neft Fondundan edilən transfertlərin azalması imkanlarını genişləndirir. Azər-

baycan hökuməti bu meylin davamlı olması, real sektorun üstün inkişafı, onun şaxələndirilməsi, kölgə iqtisadiyyatının azalması istiqamətində daha cəsarətli addımların atılmasını bir vəzifə kimi müəyyənləşdirmişdir. Sənaye siyasətinin dərinləşməsi, ümumilikdə qeyri-neft sektorunun şaxələndirilməsi, ölkənin ixrac potensialının artırılması, keyfiyyətli həyat göstəricilərinin yaxşılaşdırılması üçün möhkəm baza yaradılır. Bütün bunların reallaşması isə sənaye siyasətinin davamlı həyata keçirilməsini zəruri edir. Bəziləri əsassız olaraq respublikamızın da postindustrial dövrə keçməsinə bəyan edirlər ki, bu fikirlərlə də razılaşmaq olmaz. Azərbaycan dövləti ölkə sənayesinin müasir global çağırışlar baxımından şaxələndirilməsi istiqamətində kompleks tədbirlər həyata keçirir ki, bu da ölkəmizin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, məşğulluğun artması üçün son dərəcə vacib amildir.

Hökumətin Dövlət Neft Fondundan 20-ci ilin Dövlət Büdcəsinə müəyyən etdiyi transfert məqbuldur və onun optimal həddə olması kifayət qədər əsaslandırılmışdır. Neftin qiyməti və global risklərdən qorunma tədbirləri

Büdcə layihəsində 1 barrel neftin qiyməti barədə. Əvvəla qeyd edim ki, heç bir dövlət global risklərdən tam sığortalınamamışdır. Dünya bazasında neftin qiyməti bızdan asılı olmayan amillər, bir çox hallarda subyektiv amillərdən asılıdır. Amma Azərbaycan dövləti bu məsələyə də çox həssaslıqla yanaşır. Müxtəlif ssenarilər hazırlanır, müqayisəli təhlillər aparılır, risklərin minimuma endirilməsi üçün qabaqlayıcı tədbirlər görülmür. 2019-cu ilin Dövlət Büdcəsinin qəbulu ərafsində dünya neft bazarında baş verən prosesləri obyektiv qiymətləndirməyənlər təklif edirdilər ki, "neftin qiyməti 40 dollar götürülməlidir, hökumət büdcəni şişirdir və dövlət

ki, bu da büdcədə nəzərdə tutulmuş qiymət göstəricisi ilə (60 ABŞ dolları) müqayisədə 12% çoxdur. 2020-ci il üçün neftin bir barelinin 55 ABŞ dolları səviyyəsində proqnozlaşdırılması büdcənin ortamüddətli dayanıqlığı və kontrtsiklikliyinin təmin edilməsi baxımından daha məqbul hesab edilir. "Büdcə sistemi haqqında" Qanuna edilən son dəyişikliklər bu əsasları daha da möhkəmləndirir.

Hesablamalar göstərir ki, 2020-ci ildə neftin qiymətlərindəki mümkün azalmanın dövlət büdcəsinə əhəmiyyətli təsiri gözlənilmir. Hökumət belə hesab edir ki, dövlət büdcəsinin neft gəlirlərinin əsas hissəsini Dövlət Neft Fondundan transfert təşkil edir ki, bu məbləğ də büdcə tərtibi zamanı xarici valyutada deyil, manat ifadəsində müəyyən olunmuşdur.

Büdcə gəlirlərinin hesablanması zamanı 55 ABŞ dolları səviyyəsində nəzərdə tutulan neftin bir barelinin satış qiyməti 40 ABŞ dollarına enərsə, dövlət büdcəsinin gəlirləri proqnozla müqayisədə cəmi 1,6 faiz azala bilər ki, bu azalmanın da 1,3 faizi birbaşa neft-qaz sektorundan olan gəlirlərin azalması, 0,3 faizi isə neftin qiymətindəki azalmanın dolayı yolla qeyri-neft-qaz sektoruna təsirləri nəticəsində ola bilər. Ekspertlər onu da qeyd edirlər ki, bu meylin öz təsdiqini tapması ehtimalı çox aşağıdır...

Neft amili Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi, iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində müstəsna rol oynayır. "Əsrin müqaviləsi"nin 25 illiyinə həsr edilmiş mərasimdə Prezident İlham Əliyev demişdir: "Əsrin kontraktı"nın imzalanması tarixi hadisədir. Bu kontraktın faydasını bu gün Azərbaycan dövləti, Azərbaycan xalqı görür. Təsəvvür etmək çətindir ki, əgər "Əsrin kontraktı" imzalanmasaydı, Azərbaycan o vaxt nəyin hesabına öz iqtisadi inkişafını təmin edə bilərdi. Biz nəyin hesabına uğurlu inkişaf edə bilərdik. "Əsrin kontraktı"nın bizim müstəqil tariximizdə xüsusi yeri, xüsusi rolu var. Bu kontraktın imzalanması da asan məsələ deyildi. Uzun müddət ərzində aparılan danışıqlar nəticə vermirdi. Əlbəttə, hər iki tərəf çalışırdı ki, özü üçün daha əlverişli və məqbul şərtləri əldə etsin. Hesab edirik ki, biz "Əsrin kontraktı"nın təmsilində beynəlxalq əməkdaşlığın müsbət tərəfini görürük. Çünki həm sərəməyə qoyan tərəf - investorlar, həm də ki Azərbaycan dövləti maraqlar balansını tapdı. Qeyd etməliyik ki, minimum əməkhaqqının 130 manatdan 250 manata, eləcə də minimum

28 noyabr - 11 dekabr 2019-cu il

Azərbaycanın Dövlət Büdcəsi davamlı və keyfiyyətli inkişafa xidmət edir

pensiyaların 72,0 faiz artırılaraq, 116 manatdan 200 manata çatdırılması sosial inkişaf səviyyəsini yüksəltmək baxımından vacib addımlardandır. 2020-ci il üçün dövlət büdcəsinin sosial yönü xərcləri 10373,7 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 2605,8 milyon manat və ya 33,5 faiz çoxdur. Sosial yönü xərclərin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 38,5 faiz təşkil edəcəkdir ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 7,7 faiz-bənd çoxdur.

2020-ci ilin dövlət büdcəsində müdafiə olunan xərclərə ayrılan vəsaitin həcmi respublikanın 1994-2002-ci illərdə dövlət büdcələrinin cəmindən çoxdur. Təkcə bu fakt ölkədə aparılan iqtisadi siyasətin mahiyyətini ayəni sübut edir. Razılıq ki, bu, böyük bir sıçrayışdır. Bu məqamda ulu öndər Heydər Əliyevin ötən əsrin sonlarında dediyi bir fikri qeyd etmək istərdim:

"Bilirsiniz, sadə Azərbaycan vətəndaşı buna çox açıq gözlə, obyektiv baxmalıdır. Sadə Azərbaycan vətəndaşı tədricən fayda götürür. Belə təsəvvür etmək olmaz ki, elə bir gün yetişəcək, sadə Azərbaycan vətəndaşına göydən, yaxud kimdənsə içərisində, nə bilim, nə qədərə pul, yağ və digər şeylər olan bağlama gələcəkdir. Bilirsiniz, indi biz nə edirik, hər ay sadə Azərbaycan vətəndaşına praktiki olaraq xeyir gətirir. Bu, realıqdır. Siz ətrafa nəzər salın, görün, beş il, üç il əvvəl necə idi. Azərbaycanda vəziyyət necədir? Manat sabitdir. 1994-cü ildə inflyasiya 1600 faiz idi, indi isə inflyasiya yoxdur. Rusiyada bax verənlər bizi çox narahat edir – bu, Azərbaycana da mənfi təsir göstərə bilər. Biz tədricən gördük, bunun qarşısını aldıq, yol vermədik. Bax, bu, Azərbaycan vətəndaşının götürdüyü konkret, praktiki faydadır. İslahatlar keçirilir, iqtisadiyyat inkişaf edir. Ötən illərdə sənaye və kənd təsərrüfatı istehsalı hər il 10, 15, 20, 25% aşağı düşürdü. İndi isə təkcə son səkkiz ayda sə-nayedə artım 0,9 faiz olmuşdur. Bu, az olsa da, hər halda artımdır, azalma deyildir.

O ki, qaldı neftə, hələ öz bildiyi kimi hesablayır. Bizim isə öz hesablamalarımız var. Hər bir ekspert özü düşündüyü kimi danışır. Bizim konkret planlarımız, proqnozlarımız var. Neft və qaz yataqlarının işlənilməsinə dair proqramı ardıcıl olaraq həyata keçirərək iqtisadiyyatın və xalqın rifah halının yüksəlişini təmin edəcəyik". Azərbaycanın inkişaf dinamikasındakı müsbət meyllər ulu öndər Heydər Əliyevin yuxarıda qeyd edilən fikirlərinin reallığa çevrildiyini ayəni sübut edir.

Ölkəmizin iqtisadiyyatı gücləndikcə, maliyyə imkanları, valyuta ehtiyatları artdıqca əhalinin üzləşdiyi sosial problemlərin həlli ilə görülən tədbirlər geniş vüsət alır və bu zaman sərbəst bazar münasibətləri ön plana çəkilir. Bu barədə dövlət başçısı İlham Əliyevin prinsipial mövqeyi böyük mənə və əhəmiyyət kəsb edir. O, deyir:

"Bizim büdcəmiz və siyasətimiz sosialyönlüdür. Azərbaycanda həm bazar iqtisadiyyatı prinsipinə sadiqlik özünü göstərir, eyni zamanda, sosial məsələlərin həllinə də böyük diqqət yetirilir. Bizim ölkəmizin siyasətini sosialyönləndirən də məhz bu amillərdir. Əgər Azərbaycanda sərbəst bazar iqtisadiyyatı prinsipi tətbiq olunarsa, əhalinin bir hissəsi böyük çətinliklərlə üzləşə bilər. Ona görə iqtisadi yönümlü, investisiya yönümlü, bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə sadiq olan siyasətimiz, eyni zamanda, sosial proqramlarla da tamamlanmalıdır. Bu məqsədlə də böyük işlər görülür və görülməkdədir. Əhalinin sosial müdafiəsi məsələləri ön planda olmalıdır. Müxtəlif sosial proqramların həyata keçirilməsi, müxtəlif təşəbbüslərin başlanılması bu məqsədi daşıyır".

Hər bir vətəndaş bilməlidir ki, dövlət büdcəsinin sosial xərclərlə bağlı rəqəmlərinin arxasında milyonlarla insanın taleyi, dövlət büdcə təşkilatlarının normal, ahəngdar fəaliyyəti dayanır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, dövlət büdcəsində diqqət mərkəzində saxlanılan məsələlərdən biri məcburi köçkünlərin problemlərinin həlli istiqamətində nəzərdə tutulan bütün işlərin ildən-ilə genişlənməsidir. Ümumiyyətlə, köçkünlərə müavinətlərin verilməsi, evlərin tikilməsi üçün 7 milyard manatdan çox vəsait xərclənib. Azərbaycanın rayonlarında 100-dən çox şəhərcik salınmışdır.

Dövlət başçısının büdcə xərcləri barədə mövqeyi çox əsaslı və ölkənin dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə xidmət edir.

İnsan kapitalının inkişafına diqqət dövlət siyasətinin prioritet istiqamətidir. Dövlət başçısı dəfələrlə bildirmişdir ki, Azərbaycan dövləti sosialyönlü bazar iqtisadiyyatı qurur. Bu, ilk növbədə, həm də o deməkdir ki, dövlət sərbəst bazar iqtisadiyyatının tələblərini, qanunlarını, sosial şəraiti nəzərə almaldır. Bu fundamental prinsip əsas tutularaq ölkədə irimiqyaslı quruculuq işləri aparılır – əhalinin həyat səviyyəsi, pul gəlirlərinin dinamikası, struktur, pul xərclərinin strukturu, baş verən meyillər, iqtisadi inkişaf, müdafiə olunan xərclərin dinamikası, əhaliyə pullu və pulsuz xidmətlər arasında optimal nisbətin təmin edilməsi kimi məsələlər daim diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır.

2020-ci il dövlət büdcəsində elm, təhsil, səhiyyə, sosial müdafiə və sosial təminat, mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət xərcləri üçün 8402,3 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 2127,6 milyon manat və ya 33,9 faiz çoxdur.

Həmin sahələr üzrə nəzərdə tutulmuş xərclərin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 31,2 faiz, ÜDM-də 10,1 faiz təşkil edəcəkdir ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə müvafiq olaraq 6,3 faiz-bənd və 2,2 faiz-bənd çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

görmə iqtisadi yönümlü, investisiya yönümlü, bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə sadiq olan siyasətimiz, eyni zamanda, sosial proqramlarla da tamamlanmalıdır. Bu məqsədlə də böyük işlər görülür və görülməkdədir. Əhalinin sosial müdafiəsi məsələləri ön planda olmalıdır. Müxtəlif sosial proqramların həyata keçirilməsi, müxtəlif təşəbbüslərin başlanılması bu məqsədi daşıyır".

Hər bir vətəndaş bilməlidir ki, dövlət büdcəsinin sosial xərclərlə bağlı rəqəmlərinin arxasında milyonlarla insanın taleyi, dövlət büdcə təşkilatlarının normal, ahəngdar fəaliyyəti dayanır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, dövlət büdcəsində diqqət mərkəzində saxlanılan məsələlərdən biri məcburi köçkünlərin problemlərinin həlli istiqamətində nəzərdə tutulan bütün işlərin ildən-ilə genişlənməsidir. Ümumiyyətlə, köçkünlərə müavinətlərin verilməsi, evlərin tikilməsi üçün 7 milyard manatdan çox vəsait xərclənib. Azərbaycanın rayonlarında 100-dən çox şəhərcik salınmışdır.

Dövlət başçısının büdcə xərcləri barədə mövqeyi çox əsaslı və ölkənin dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə xidmət edir.

İnsan kapitalının inkişafına diqqət dövlət siyasətinin prioritet istiqamətidir.

Dövlət başçısı dəfələrlə bildirmişdir ki, Azərbaycan dövləti sosialyönlü bazar iqtisadiyyatı qurur. Bu, ilk növbədə, həm də o deməkdir ki, dövlət sərbəst bazar iqtisadiyyatının tələblərini, qanunlarını, sosial şəraiti nəzərə almaldır. Bu fundamental prinsip əsas tutularaq ölkədə irimiqyaslı quruculuq işləri aparılır – əhalinin həyat səviyyəsi, pul gəlirlərinin dinamikası, struktur, pul xərclərinin strukturu, baş verən meyillər, iqtisadi inkişaf, müdafiə olunan xərclərin dinamikası, əhaliyə pullu və pulsuz xidmətlər arasında optimal nisbətin təmin edilməsi kimi məsələlər daim diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır.

2020-ci il dövlət büdcəsində elm, təhsil, səhiyyə, sosial müdafiə və sosial təminat, mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət xərcləri üçün 8402,3 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 2127,6 milyon manat və ya 33,9 faiz çoxdur.

Həmin sahələr üzrə nəzərdə tutulmuş xərclərin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 31,2 faiz, ÜDM-də 10,1 faiz təşkil edəcəkdir ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə müvafiq olaraq 6,3 faiz-bənd və 2,2 faiz-bənd çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqsədlə dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 1929,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 911,6 milyon manat və ya 1,9 dəfə çoxdur.

2020-ci il dövlət büdcəsində məqs